ABERG, Aleksander Richard, kuulsam Eesti elukutseline jõumees G. Lurichi kõrval, sünd. 30. VII 1881 Kolga mõisas (Kuusalu klk.) valitseja pojana, õppis 1890—98 Tallinnas progümnaasiumis, hakkas juba poisikesena huvi tundma raskejõustiku ning maadluse vastu ja valis endale peale esimest menu Riias a. 1901 maadleja elukutse; maadles 1901—03 mitmes Venemaa linnas, algas 1904, mil ta Londonis ilma esimaadleja nime omandas, oma rännakuid Euroopas (1904—13) ja Ameerikas (1913—14, 1915 kuni 16); pöördus a. 1917 Venemaale tagasi; suri Armaviris (Kaukasuses) aprillis 1920 plekilisse soetõppe.

Eesti Spordileht 1921, nr. 7/8, 11/12.

R. K.

ADAMSON, Amandus Heinrich, kujur, sünd. 31. X 1855. a. Paldiski lähedal laevakapteni pojana, kes aasta peale poja sündimist P.-Ameerikasse sõitis ning seal umbes 1869. a. jäljetult kadus. Ainelise puuduse pärast perekonnas satub A. 7-aastasena Tallinna Toompea vaestekooli, kus ta nikerdustööd mõne aasta pärast leiavad üldist tähelepanu. 14-aastasena sõidab ta salaja laevaruumis Peterburi, eesmärgiga kunstideakadeemiasse astuda, kuid see ei lähe korda, ja A. on sunnitud tagasi pöörduma kodumaale internaati, kus ta karistusena omavolilise lahkumise eest selle hooldaja, kindralsuperintendent Schulzi käest isiklikult nii rängalt peksa saab, et sellele järgneb aastakümneid kestev neeruhaigus. Alles 1874. a., peale õppimist kreiskoolis, pääseb ta Paldiski õpetaja ja kohtuniku K. Kalki ning teaduste-akadeemia liikme admiral krahv Lüdke toetusel Peterburi kunstide-akadeemiasse, mille lõpetab 1878. a. sügisel, saades suure hõbe-auraha kuju eest »Ristija Johannes«. 1881. a. valmistab ta peenelt nikerdatud kunstilise raami prof. J. Köleri maalile »Andke keisrile, mis keisri kohus«, mis annetatakse eesti seltside esindajate poolt keiser Aleksander III-le kroonimise puhul. 1884. a. kutsutakse A. õpetajaks parun Stieglitzi kunsttööstus-kooli ja aasta hiljemini ka Vene kunstide edendamise seltsi kunstikooli. Mõnesugused tellimised ja honorar (1000 rubla) keiser Aleksander III hästiõnnestunud medaljong-portree eest võimaldavad tal 1886. a. Pariisi sõita ja seal kuni 1891. a. iseseisvalt töötada, kus sünnivad nikerdusskulptuurid »Aamor ja Psüühe«, »Armastus, Teadus ja Surm«, »Laine« ning »Lüürika ja Muusika«, missugustest viimased kolm Pariisi kunstinäitustel auhinnatakse.

Järgmised 4 a. töötab A. Peterburis, luues tähtsamatena nikerdusskulptuurid »Surev Hüatsint« ja »Nälg« (1892), ning valmistab siis Vene rahaministeeriumi ülesandel Nižni-Novgorodi näitusmessi jaoks 1895. a. Pariisis hiiglakuju »Vabastatud geenius« ja 1896. a. Paldiskis selle paariku »Õiguse võit«. Järgnevad Aleksander III muuseumi kaunistamine skulptuurreljeefidega Peterburis (750 kuju, 1896), »Russalka« mälestussammas Tallinnas (1899—1902), keiser Aleksander II monument Kurski kubermangus (1904) ning skulptuurid »Kalevipoeg ja Sarvik« (1895), »Laeva viimne ohe« (1899), »Sappho« (1902), »Lurich« (1903), »Merehelinate kuulaja« (1904), »Gladiaatorid« ja »Äreval ootusel« (1906), mis toovad kunstnikule 1907. a., akadeemiku aunime. Hilisemaist töist nõuavad nimetamist »Muhu kalamees« (1908), mälestussammas Sevastoopolis (1909), mälestussamba mudel »Tuhandeaastane Venemaa« (1908—09), »Laps vee ääres« (1910), mälestussammas Kubani kasakaile Tamanis (1911), Vene Isamaalise sõja mälestussamba mudel (1912—13) ja hiiglamonument Romaanovite dünastia 300-aastase valitsemise mälestuseks Kostromas (1912—17), mis revolutsiooni tõttu jäi lõpetamata. 1918. a. asub A., kes oli seni elanud peamiselt Peterburis, oma sünnilinna Paldiski, jätkates siin vaatamata kõrge vanaduse peale endise energiaga loomistööd. Tema viimastest teostest, milledest mõned lõpule viidud Itaalias, Carraras, on tähtsamad nikerdusskulptuur »Noorus kaob« (1918—19), »Kalevipoeg põrgu väravas« (1922), suur marmorist altarigrupp Tartu Pauluse kirikule (1922), »Kaukasuse naise pea« (1924), mõned varemate tööde kordamised ning mälestussambad E. vabadussõjas langenud sõjaväelastele Pärnus (1921), Narva-Jõesuus (1924), Rakveres ja Valgas (1925). A.-i väärtuslikumateks saavutusteks osutuvad skulptuurid, loodud ajajärgus 1895—1910, mis esitavad nende autorit kui prantsuse realistliku kooli otsekohest ja suureandelist järelkäijat. Märksa nõrgemad on tema monumendid, millede loomisel silmas pole peetud arhitektoonilis-staatilisi nõudeid ja ülesandeid; eriti ebaõnnestunud on ses suhtes »Russalka«. A. on kõrvalharuna harrastanud ka maali (kompositsioonmaal »Jaanituli«, Eesti rannamotiivid ja veestikud), kuid sel alal ei ole ta saavutanud erilisi tagajärgi. Osa võtnud Eesti kunstinäitustest 1906. a. Tartus ning 1918., 1919., 1922., 1923., 1924. ja 1925. a. Tallinnas.

Neuman, Lex.; N. Kann, »Noorus kaob«, Kaja 1919, nr. 166; J. V. Ch., eriartikkel ajak. Kodu 1920, nr. 5; H. Kompus, »Ateljeevisiit Paldiskis«, Pvl. 1922, nr. 135; M. Pukits, »Kujur A. A-i aupäevaks«, Post. 1925, nr. 258; P. Sepp, »A.-i isik ja looming«, Pvl. 1925, nr. 260.

A. V.